

ZPRÁVY KVM

(ZPRÁVY SLUKO)

Olomouc

VDÁVÁ

KRAJSKÉ VLASTIVĚDNÉ MUSEUM V OLOMOUCI

Únor 1956.

Číslo 57.

PŘIPRAVUJEME VÝSTAVU 35 LET KSČ

„Za každou kapku naší krve budete platit“ — těmito slovy uzavíral téměř před 25 lety Klement Gottwald na hřbitově v dnešní Žulové poslední jednání frývaldovské tragédie. Poslední jednání? Nikoli. To probíhá dnes, kdy se z Frývaldova stal Jeseník a kdy v tomto kdysi chudobném kraji rozkvétá nový život. A ani to vlastně není jednání poslední. Dnešek, to je i zde pouze přehra, otevírající cestu do šťastné budoucnosti, do té budoucnosti, kterou svými životy pomáhali vybojovat tito padlí.

Frývaldov je slavnou stránkou v historii pracujícího lidu našeho kraje. Je to však pouze jedna stránka, i když tolik významná, protože tolik prosáklá krví. Slavná je historie bojů pracujícího lidu v našem kraji. Prostějov znamená v historii našeho dělnického hnutí místo z nejvýznamnějších. Zde působil J. B. Pecka a Josef Hybeš, zde se snad po prvé zpívala „Píseň práce“, zde byl slaven mohutný První máj, když se 1890 stal u nás po prvé svátkem pracujících celého světa, i mnohokrát potom. Žije v Prostějově dodnes účastník tohoto slavného Prvního máje Jan Čaryl. Zde padly více než dvě desítky obětí v dubnu 1917, když rakouští četníci masakrovali pracující, dožadující se po příkladu ruských bratří chleba a míru. Z Přerova pocházel František Raš, jeden z hlavních iniciátorů vzpoury rakouských námořníků v Boce Kotorské na sklonku první imperialistické války. A slavná je i historie dělnické třídy v severní, tehdy německé části kraje. Šternberk, Šumperk, Frývaldov, Bruntál, Rýmařov — všechna ta místa zůstávají svědky boje německých dělníků proti společným vykořisťovatelům pracujících Čechů i Němců. Slavná je historie německých antifašistů třeba z Hluboček a Mariánského Údolí, kteří se rozhodně postavili proti Hitlerovi a za práva pracujících položili životy v koncentracích.

Slavné jsou boje pracujících — již pod vedením KSČ — za kapitalistické republiky. Žijí dodnes mezi námi — vždyť to nebylo tak dávno — účastníci těchto bojů a mohou vyprávět třeba o hrdinských bojích řepčinských ocelářů. Padli za okupace mezi čelnými pracovníky KSČ i kojetínský Jan Peštuka, i prostějovský Ivan Sekanina, i Bedřich Václavek, padli hrdinskou smrtí krajští tajemníci Sláva Horník a Rudolf Terer, padl Oldřich Stibor i Vít Nejedlý, padli další a další.

Padli proto, aby vybojovali lepší život pro nás všechny. Padli proto, abychom my

dnes mohli psát nové slavné stránky naší historie. A nejsou to stránky méně slavné než ty, o nichž jsme již mluvili. Pod vedením KSČ skoncoval lid i v našem kraji s nepřáteli pracujících, pod vedením strany provedl největší pozemkovou reformu našich dějin, kdy v našem kraji dvě třetiny půdy změnilo majitele a dostalo se do rukou pracujících, pod vedením strany vybudoval nové továrny, takže se zcela změnil ekonomický charakter našeho kraje, pod vedením strany uskutečňuje jako jeden z prvních krajů poslední velký krok na naší cestě k socialismu — socialistickou přeměnu naší vesnice. Pracující našeho kraje stáli vždy v prvních řadách budovatelů socialismu, jak o tom svědčí řada vyznamenání pracujících i řada závodů — nositelů Rudých praporů.

Bohatá je historie naší strany v kraji. Bohatá a slavná. A proto jsme s hrdostí přijali úkol, který komunistům z musea uložilo byro KV KSČ a museu jako celku rada KNV: připravit k 35. výročí založení KSČ velkou výstavu, která by tuto slavnou historii zachytila a připomněla.

Není to ovšem úkol lehký. Tak odpovědný úkol nelze splnit nějak nedomyšleně. Proto jsou do přípravy výstavy zapojeni četní pracovníci vysokých škol, národních výborů, archivů i odjinud. Proto připravujeme výstavu v úzké spolupráci s Ústavem dějin KSČ. Proto se snažíme, aby i vnější vzhled výstavy odpovídal jejímu významu, k čemuž nám mají pomoci výtvarní umělci kraje. Ani to však nestačí ke splnění tohoto úkolu. Potřebujeme ještě další spolupracovníky. Pomoci mohou všichni především tím, že nám pomohou získat nebo vypůjčit dokumenty a předměty, zachycující boj strany v čele pracujícího lidu i doklady budovatelského úsilí po roce 1945 a dnes. Za pomoci všech — starých členů strany, pamětníků bojů, i dnešních budovatelů socialismu se nám podaří otevřít 13. května výstavu, na niž by se mohli pracující a hlavně naše mládež chodit poučit o těžké, ale slavné cestě naší strany v minulosti, o jejím hrdinném úsilí o přetvoření života dnes i o šťastné budoucnosti, ke které nás strana neomylně vede.

Vladimír Jochman

Jak jsme pracovali v roce 1955

Rok 1955 byl rokem velmi usilovné a pilné práce, jež přinesla veřejnosti mnoho dobrého a ústavu jako celku vedle toho i důležité zkušenosti. V plnění plánu jsme měli mnohé obtíže, vzniklé především z důvodů personálních změn a úkoly přibylými během roku. Tak dr. Jochman nastoupil až v polovině března a byl téměř 3 měsíce účasten značnou měrou na přípravách veselice při I. celostátní spartakiádě a byl mimo to ještě odvolán na 2měsíční vojenské cvičení, takže jeho pracovní úvazek související s výstavou „10 let budování Olomouckého kraje“ musel převzít ředitel ústavu, který pak nemohl plnit vlastní naplánované úkoly. Činnost ústavu byla dále ochromena více než čtyřměsíční nemocí dr. Skutíla, odchodem s. Šperlinga, pozdním nastoupením knihovnice s. Dittrichové, jakož i odchodem s. Petruškové, která po nástupu mateřské dovolené v dubnu se již nevrátila, takže ústav byl až do konce roku bez zoologa. Také referent pro dějiny děl. hnutí s. Ohlidal odešel v dubnu do Kraj. archivu a místo něho přišla až 1. září s. Matoušová. Také ve stolárně, právě kdy bylo nejvíce práce, odešel s. Žák a také jeho nástupce s. Novák odešel na pres. voj. službu. V listopadu pak nastoupil nový stolař s. Trachtulec. To všecko přirozeně mělo vliv na plnění plánu práce. Jestliže jsme však přesto splnili značnou většinu jmenovitých úkolů a některé i překročili, stalo se to díky pracovnímu vypětí většiny zaměstnanců.

Bude nyní správné podívat se, jak se na základě uvedených skutečností plnily jmenovité úkoly v jednotlivých odstavcích našeho plánu.

I. Úkoly na vybudování Krajského musea.

Bylo pracováno na úpravě depositářů a připravovány plány na vybudování expozic. Především vypracován návrh na themat. strukturu celého musea a předložen ke schválení na odbor kultury R. KNV. Podle ní pracováno na them. plánech pro odd. botaniky, zoologie, archeologie, feudalismu a národopisu. Byly s velkými potížemi budovány depositáře a sbírán a inventován materiál. Přírůstek ve sbírkách se jeví takto:

<i>geologie a paleontologie</i>	800 kusů
<i>mineralogie</i>	1.523 "
<i>botanika</i>	2.592 "
<i>zoologie</i>	1.120 "
<i>archeologie</i>	2.154 "
<i>vojenství</i>	143 "
<i>zemědělství</i>	200 "
<i>olomuciana</i>	110 "
<i>numismatika</i>	1.182 "
<i>národopis</i>	893 "
<i>děl. hnutí</i>	175 "
<i>socialismus</i>	50 "
celkem	<u>11.032 kusů</u>

V evidenci se značně pokročilo, jak ukazuje přehled zainventovaných čísel z r. 1955:

<i>v geologii a paleontologii</i>	1.114 čísel
<i>v mineralologii</i>	1.094 "
<i>v botanice</i>	1.290 "
<i>v zoologii</i>	394 "
<i>v archeologii</i>	4.986 "
<i>v zemědělství</i>	253 "
<i>ve vojenství</i>	1.257 "
<i>olomuciana</i>	188 "
<i>v odd. dělnického hnutí</i>	338 "
<i>v uměl. historii</i>	400 "
<i>v numismatice</i>	—
<i>v odd. budování socialismu</i>	—
<i>v národopise</i>	2.047 "
	<u>13.721 čísel</u>

To je velký pokrok proti letům předcházejícím. Podařilo se to do značné míry díky tomu, že jsme pro tuto práci mohli využít peněz z neosob. fondu.

V krajské bibliografii byla pořízena kartotéka všech článků ČVSMO (50 ročníků) a dále 402 listky bibliografie vztahující se ke studiu mineralogie v kraji.

II. Úkoly vědecko-výzkumné.

Úkoly této kapitoly jsou dlouhodobé. Bylo o nich intenzivně pracováno. Nebyly však dokončeny úkoly v odd. zoologickém pro odchod s. Petruškové, dále úkoly vztahující se k pravěku pro nemoc dr. Skutila, v odd. děl. hnutí, neboť po odchodu s. Ohlídala v dubnu bylo jeho místo obsazeno s. Matoušovou, která po nástupu se věnovala spolupráci na výstavbě „10 let budování Olomouckého kraje“. Neprovedeny průzkumy v Příkazích a Norberčanech pro odchod dr. Jochmana na voj. cvičení a jeho potomní zaneprázdnění přípravami výstavy, nebyly dokončeny práce v oboru národopisu, neboť ředitel měl na starosti faktické uskutečnění 2 výstav: „Na pomoc zemědělství“ a „10 let budování Olomouckého kraje“ a řídil celou osvětovou činnost. Spolu s admi-

nistrativou zabrala tato práce skoro 90 procent času, nehledíc na stovky přesčasových hodin. Pro obtížné rázu technického nepodařilo se do konce roku vydat II. ročník *Sborníku SLUKO*, avšak historický oddíl byl připraven tak, že koncem roku mohl být dán do tisku a vyšel v únoru t. r.

III. Úkoly vědecko-osvětové práce.

Práce na tomto úseku byla nejméně úspěšnější a přinesla značný výsledek, i když tady některé úkoly nebyly zcela dokončeny (publikace o Helštýně, Geologické výlety v Olomouckém kraji, Sborník museologických článků, vydání Musejí práce, ale všechny tyto práce jsou v rukopisech připraveny a vyjdou v r. 1956). Z úkolů, které byly úspěšně splněny, vyjímáme zvláště tyto: Byly provedeny všechny čtyři výstavy („Kolonie“, „10 let od osvobození Olomouckého kraje“, „10 let budování Olomouckého kraje“ a 100 let od vydání *Babičky B. Němcové*) i výstava putovní („Na pomoc zemědělství“). Byly provedeny 2 přednáškové cykly: *Revoluční tradice Olomouckého kraje* a *Znáte Olomouc?*. Důležitá byla i přednášková pomoc zemědělským brigádám mládežníků v pohraničí — celkem 9 přednášek. V celku na přednáškách, které organizoval ústav, nebo k nimž vyslal lektory, byl stav takový: Přednášek bylo celkem 97 místo plánovaných 75. K tomu nutno připočítat ještě 184 výkladů při hromadných návštěvách. Exkursí bylo 42 místo 14. značnou měrou se na nich podílí dr. Šula se svým biologickým kroužkem a V. Burian. Filmových promítání 11.

Účast na našich podnicích se jeví takto:

Přednášek	97	—	2.887 osob
exkurse	42	—	629 „
film	11	—	1.367 „
výstavy	5	—	33.867 „
Úsov	—	—	30.156 „
Náměšť			8.601 „
KM (sbírky)			378 „
	celkem		77.906 osob

Řada konsultací nebyla přesně zjišťována. V našich sbírkách pracovalo 7 studentů archeologie na diplomových pracích, 1 z oboru hudebních věd a folkloristiky, dále byl postoupen vzorový materiál národopisný pro ÚLUV. S ústavem spolupracovala řada vědeckých pracovníků, jako laureát státní ceny doc. dr. Ferd. Prantl, doc. dr. Vl. Kalabis, dr. Vilém Hrubý, dr. Ludvík Kunz, doc. dr. Václav Křístek, prof. dr. Ant. Václavík a j. Významný a mimořádný úkol vyvstal v přípravách veselice při I. celostátní spartakiádě, kdy náš ústav spolupracoval na pořízení 98 párů krojů. Ze sběru národopisného materiálu z poslední doby dodány písně a tance i zvykoslovná scéna „*Osívání šátků*“ souboru LUT při OB na Veselíčku, který za provedení na spartakiádním festivalu dostal zlatou medaili a byl vyhlášen vítězem mezi pokročilými soubory.

Za velmi významný přínos naší práci je třeba vysoko hodnotit činnost našich vlastivědných kroužků, která se teprve loňského roku rozvíjela jako nová forma vlastivědné práce. Jejich činnost byla sledována i mimo kraj s velkým zájmem. Jsou to tyto kroužky: archeologický, geologicko-paleontologický, biologický, národopisný, numismatický, umělecko-historický a kroužek pro historii medicíny. V těchto kroužcích se nám podařilo zainteresovat pro speciální práci řadu odborníků i laiků.

IV. Pomoc okresním museím.

Odborní pracovníci KM zajížděli nejméně dvakrát za čtvrtletí do okr. museí a pomáhali zde při sdělávání plánů, při výtřídění a identifikaci materiálu, zajišťovali pomoc našich dílen preparátorské a fotografické pro pomoc okresním museím, vypracovali charakteristiku sběrné oblasti jednotlivých museí a spolupracovali na tematických strukturách v okr.

museích v Bruntále, Jeseníku, Šternberku a Přerově. V roce 1956 bude třeba této práci věnovat zvýšenou pozornost.

V. Úkoly vyplývající z péče o kádry.

byly splněny. Bylo prováděno odborně politické školení — v I. pololetí probírána kniha M. R o z e n t a i a *Marxistická dialektická metoda* a v II. pololetí odbor přírodovědecký spolu s pracovníky Obl. hvězdárny probíral knihu B. E n g e l s e *Dialektika přírody* a odbor věd o společnosti se zabýval historickým vývojem pojmání národnostní otázky. Byl uspořádán čtyřdenní instruktažní seminář pro pracovníky okr. museí a jejich poboček, věnovaný otázkám budování expozic. Čtyři krajské aktivity musejních pracovníků našeho kraje pomohly ujasnit základní problémy práce v museích.

VI. Úkoly hospodářsko-administrativní.

I tyto úkoly byly všechny splněny i když pokulhávaly za časovým plánem z důvodů technických i finančních. Zde je třeba vytknout, že odbor správní zvládl velké úkoly se zdarem. Tu je třeba zvláště připomenout velkou práci spojenou s generální inventarisací a organisováním výstav a veškeré osvětové činnosti. V knihovně bylo zainventováno 3.881 svazků, zakoupeno 566 svazků. Fotograf vykonal velmi mnoho práce při dokumentaci kraje (zvláště v oboru památek, ochrany přírody, rozvoje socialistického zemědělství, průmyslu, kultury, tělovýchovy atd.), sbírek, dále pro účely expozic, výstav a publikací. Vyrobil celkem 6.511 snímků.

Na závěr je třeba říci, že jsme si při výročním vyúčtování uvědomili chyby, kterých jsme se v naší práci během minulého roku dopustili a proto jsme se rozhodli lépe a přesněji práci plánovat, plnění úkolů soustavně kontrolovat za účinné pomoci stranické skupiny ZO KSC a ZV ROH.

Uvědomujeme si, že sloužíme lidu této země, který výtěžky své práce nám umožňuje naši krásnou činnost. Uvědomujeme si, že nesmíme spustit se zřetele jasný cíl: pomáhat k výchově nového člověka se stranickým zápalem a kráčet přímou cestou v soudružské spolupráci a úctě k práci jednoho vůči druhému pro zdar celku.

Na závěr této zprávy považujeme za povinnost poděkovat odboru kultury rady KNV a zvláště krajskému inspektorovi soudruhu Oldřichu Zemanovi za všechnu podporu, již se nám dostávalo ať ve formě kritických připomínek k naší práci, ať péčí o hmotné a finanční zabezpečování atd. Ze všech nesnází a chyb i úspěchů si chceme vzít takové poučení, aby naše práce v r. 1956 byla co nejúspěšnější.

Jak budujeme okresní museum ve Šternberku

Když jsem před 3 roky musil — z nedostatku jiných pracovníků — převzít bývalé městské museum ve Šternberku a byl pověřen úkolem vybudovati ve Šternberku okresní museum nového typu, byl jsem si vědom těžkého úkolu, který na mne čeká. Musejní materiál starého musea byl vysloveně městský a německý, českého a venkovského nebylo takřka vůbec, a nadto museum mělo výpověď z dosavadních místností. Materiál byl z původních 9 světnic doslova naházen bez ladu a skladu ve třech místnostech. Budova pro okresní museum se teprve hledala. Šťastnou náhodou se vyskytl objekt, kvalifikovaný jako bouřačka, který ale nesměl být zbourán, protože se jednalo o objekt chráněný. Díky vzácnému pochopení SPÚ i referentů KNV byl starožitný dům — vzácná památka z doby empiru s krásným portálem — značným nákladem adaptován pro účely musejní a tak jsme — skoro vlastnoručně — (s kroužkem mládeže) — postupně musealie přestěhovali do nových místností na Bezručově ulici 1, aby nastalo velké ošetřování, třídění a sepisování musejního materiálu. Ale nastávala další práce. Bylo mi jasno, že v museu nového typu nemohu vystavovat jen německou a městskou kulturu, ale že mým největším úkolem teď bude získat za každou cenu co nejvíce materiálu českého a zvláště venkovského, neboť bylo třeba vyvážit materiál městský s venkovským, když venkovské obyvatelstvo na okrese pře-

vládá. Na pomoc jsem si pozval členy nově založeného vlastivědného kroužku dospělých i mládeže, kteří ochotně se dali do služeb naší dobré věci. Sestavili jsme propagační letáček a v počtu 5000 kusů jsme jej — přes školy a děti — předali do všech obcí a také takřka do všech rodin okresu. V letáčku jsme ohlásili úkoly okres. musea, konkrétně uvedli, co hledáme a co nejvíc potřebujeme. A výsledky se dostavovaly: ze Štarnova hlásili hanácké truhly, ze Žerotína kolovraty a švabachové knížky, z Laštan flašinet, z Hor. Loděnice malovaný džbán a jinou keramiku, ze Šumvaldu památky na básníka Balcárka, z Hradečné slovanské střepy, z Hradce kamenný mlat atd. Protože se právě připravovala jubilejní výstava, kterou jsem nechápal jen jako záležitost roku 1955, ale jako příležitost, abych sebral a zachránil, pokud ještě možno, všechny památky na osvobozený rok 1945, i na období okupační, uvedl jsem v letáku též konkrétní památky, jichž budu nejvíce potřebovat při výstavě a instalaci tohoto období a neváhám přiznat, že to, co se nám podařilo při této příležitosti sebrat a tak zachránit, předčilo daleko naše střízlivé odhady. Proto se nám také jubilejní výstava vydařila — přes všechny nesnáze, které zde byly a musily být překonány — počet návštěvníků byl imponující — 3223 — a ještě za výstavy jsme získávali nové cenné musealie a dokumenty a na další jsme byli samými návštěvníky upozorněni.

Naši sběrací práci velmi napomáhaly a napomáhají dosud vlastivědné besedy, které pořádáme ve venkovských obcích, zejména v zimním období. Úvodem k besedě je stručná přednáška o dějinách okresu (v přítomné době vychází na pokračování ve šternberských vesnických novinách), zaměřená ovšem na tu kterou obec. Po úvodní přednášce se zpravidla nějaký písmák, kronikář či učitel přihlásí k diskusi a měli byste vidět, jak se naši na vesnici rozvykládají... Zeptejte se Štarnovských nebo Žerotínských, že bylo už skoro jedenáct a pořád se debatovalo. — V obcích, kde jsou pionýři, děláme besedu pro pionýry zvláště odpoledne. V závěru pak zpravidla požádáme přítomné, dospělé i mládež, o pomoc při sběru a zachraňování starých památek a i po této stránce má každá beseda své kladné výsledky. Víím, že těch 45 pionýrů žerotínských, kteří se zúčastnili naší poslední besedy, zachrání nám každý střípek nalezený na žeratských polích, kde jsme s dr. Skutilem nově zjistili galskou kulturu a právě zde nám záleží na každém střípku.

Že při této práci úzce spolupracujeme s orgány lidové správy, od vedoucího odboru R ONV až po místní tajemníky, rozumí se samosebou a rád konstatuji, že řada obecních tajemníků nás ochotně upozornila na cenné musealie v té které obci se nacházející. S Vesnickými novinami okresu jsme v nejužším kontaktu a skoro v každém čísle máme článek z našeho života, o naší práci.

Dík této soustavné a plánovité práci, se nám podařilo zachytit i cenné dokumenty z dělnického hnutí, takže letos budeme přistupovat k instalaci období historického a budování socialismu, doufám, že budeme mít dostatek materiálu, abychom zpodobnili okres v minulosti i v přítomném období budování socialismu a přispěli tak podle svých sil a možností k prohloubení vzdělání a politické výchově našeho pracujícího člověka a naší mládeže.

Jos. Valíček, Šternberk.

Co jsme vykonali v únoru 1956

Na počátku měsíce února byl podle předběžně schváleného plánu hlavních úkolů na rok 1956 a na první čtvrtletí t. r. sestaven operativní měsíční plán práce a koncem měsíce i plán na březen. Práce ve všech úsecích probíhala podle tohoto plánu. Protože charakter práce vědecko-výzkumné, jakož i na budování expozic a depositářů má charakter dlouhodobý, uvádíme na tomto místě jen přehled o osvětové činnosti.

V únoru jsme pokračovali v našem úspěšném přednáškovém cyklu „Znáte Olomouc?“. 9. 2. přednášel dr. Vlad. Gregor na thema „Obrozenská hudba v Olomouci“. Na tomto večeru provedli ukázky obrozenského zpěvu a hudby prof. Cyril Černý a Josef Vaca s mládežnickým sborem pedagogické školy Julia Fučíka v Olomouci. 16. 2. přednášel V. Burian „Staré pohledy na Olomouc“, s diapositivy (též pro posádkovou nemocnici):

23. 2. přednášel prof. dr. Mir. Trapl o „R. 1848 v Olomouci“. Mimo to přednesl V. Burian svou přednášku o starých pohledech na Olomouc ve voj. nemocnici na Kl. Hradisku dne 17. 2.

Ve vlastivědných kroužcích přednášeli o těchto thematech: Dne 2. 2. Rud. Hikl: „Otázka starého Velehradu ve světle výzkumů v Mikulčicích“. 14. 2. Ad. Lang v kroužku národopisném a umělecko-historickém „O loštických pohárech“. 23. 2. v kroužku biologickém dr. Boh. Šula: „Nižší rostliny — mechy“ a J. R. Winkler: „Historický vývoj entomologie, její hospodářský význam a současný stav ve světě“. 18. 2. vedli dr. Boh. Šula a J. R. Winkler exkursi do městských skleníků. V únoru probíhala dále výstava „10 let budování Olomouckého kraje“. Naše výstava „Na pomoc zemědělství“ probíhala v okrese hranickém.

Ve dnech 15.—18. února navštívila náš ústav devítičlenná komise zástupců min. kultury, Nár. musea v Praze, Krajského musea v Pardubicích a Komenského musea v Uh. Brodě, která si prohlédla naše budovy a zařízení, depositáře, katalogy, plány práce a jednala o principu výstavby našeho musejnictví. Komisi byla předložena a po vyžádání ještě zaslána řada elaborátů o práci našeho ústavu. V závěrečné poradě tlumočil vedoucí této komise s. Pubal z min. kultury jménem celé komise, že je spokojen s prací našeho ústavu a že komise bude v Praze tlumočit, že KVM v Olomouci má všechny předpoklady, aby se stalo vzorovým museem v republice.

K PŘIPRAVOVANÉMU SJEZDU MUSEÍ V OPAVĚ

K musejnímu sjezdu v Opavě připravuje Krajské vlastivědné museum v Olomouci anketu, jejímž cílem je získat materiál, týkající se musejní problematiky v nejširším smyslu ve vztahu k poslání a náplni vlastivědných museí. Anketa bude na thema: „Regionalismus a musejnictví“. Na toto obsáhlé thema bude navazovat řada článků, týkajících se uvedeného thematu. Každý článek bude zakončen několika body či otázkami, jejichž účelem je získat diskusní materiál z museí s nejrůznějšími možnostmi, vybavením a thematickou náplní. Podle množství příspěvků, které nám dojdou, budeme otiskovat buď příspěvky celé, nebo z nich otiskneme esenciální výtahy. Doufáme, že jak musejní pracovníci, tak i ostatní zájemci se zapojí do naší ankety. Anketa bude zahájena v příštím čísle.

wi

Rozčlenění studijních sbírek z anorganických oborů přírodních věd v našem ústavu

Po dokončení stavebních úprav v ústřední budově našeho ústavu v Olomouci na nám. Republiky, č. 6, bylo konečně možno přistoupit k definitivnímu pořádání rozsáhlých sbírkových fondů v anorganických oborech přírodních věd. Veliké množství mnohdy unikátních dokladových exemplářů ze všech vědních oborů čekalo na tuto chvíli v bednách v různých skladištních prostorách, často za nepříznivých okolností. K tomu, aby toto množství mohlo být zvládnuto za předpokladu použitím minimálního počtu pomocných pracovních sil a aby výsledkem celé práce byly dokonale přehledné studijní sbírky v jednotlivých oborech, bylo třeba stanovit plán jednotlivých sbírek a podle tohoto plánu pak provádět všechny práce. Po poradách a konzultacích referentů s vědeckými spolupracovníky ze sekce externích poradců ústavu v těchto vědních oborech, byly sbírky rozčleněny takto:

Oddělení mineralogické (spravuje ref. Radomír Sládek):

1. Systematická sbírka mineralogická, v níž jsou dokladové exempláře uspořádány podle systému tak, aby byly zastoupeny na př. všechny běžné krystalové tvary a jejich kombinace.

2. Regionální sbírka mineralogická, která obsahuje kolekce minerálů z význačných mineralogických lokalit v typických asociacích.

3. *Speciální sbírka rudní*, která zahrnuje jak minerály, tak i horniny s rudním obsahem tak, aby byly zastoupeny typické rudní ukázky z našich jednotlivých lokalit.

Oddělení petrografické (spravuje ref. Radomír Sládek):

1. *Systematická sbírka petrografická*, v níž jsou zahrnuty všechny typy hornin podle platného petrografického systému.

2. *Regionální sbírka petrografická*, v níž jsou zastoupeny horniny, vyskytují se v jednotlivých lomech a odkryvech v kraji.

Oddělení geologické (spravuje dr. Vladimír Strnad):

1. *Dokladová sbírka geologicko-tektonická*, zahrnující příklady zejména z oboru geologie dynamické.

2. *Speciální sbírka krasová*, v níž jsou zastoupeny význačné krasové zjevy v ukázkách.

Oddělení paleontologické (spravuje dr. Vladimír Strnad):

1. *Systematická sbírka paleontologická*, která zahrnuje vedle typických stratigraficky důležitých zkamenělin zástupce všech vyšších jednotek systematických tak, aby mohly sloužit základním srovnávacím studiím.

2. *Regionální sbírka paleontologická* zahrnuje komplexy fosilií z jednotlivých lokalit v kraji.

Jednotlivé sbírky oddělení tvoří komplex, zachycený v jediném inventáři. To znamená, že je jediný inventář pro systematickou sbírku paleontologickou i pro regionální sbírku z téhož oboru. Hodnocení v katalogu bude samozřejmě provedeno souborně podle zásad systematiky.

Vedle těchto sbírek, uspořádaných přehledně v zásuvkových skříních tak, aby mohly plně sloužit účelům studijním i expozičním, je založena jedna sbírka dokladů ze všech oborů anorganických přírodních věd, rozčleněná podle katastrů jednotlivých obcí kraje. Tato sbírka je inventována podle komplexů dokladů z těchto oborů (pod jedním inventárním číslem, které označuje jednu standartní bedničku, je tedy mnohdy několik desítek jednotlivých dokladových kusů), které jsou zastoupeny v plné šíři, dosažitelné za daných okolností. To znamená, že každá obec má mít v budoucnu zachyceny takto na př. všechny horniny, které se vyskytují na jejím katastru, všechny minerály, které jsou pro ně typické, případné zkameněliny a vzorky sedimentů i půd. Tyto sběry, často dosud neupravené a nezhodnocené, někdy však i inventované jako jednotlivé kusy v inventáři některého z oddělení, slouží především k regionálním studiím pro účely vědecké i hospodářské a dále zejména k tomu, aby z takto získaných komplexů mohla být postupně zásobena okresní musea nejlepším materiálem ze své sběrné oblasti pro své účely expoziční.

Praxe tedy vypadá takto: materiál z exkurse se roztrídí na kusy nejlepší, které mohou doplnit systém, kam jsou po určení zařazeny. Nálezy, typické pro tuto lokalitu (význačné asociace a pod.), jsou uloženy do regionální sbírky dokladové. Zbytek materiálu na exkursi získaného se podrobí závěrečné kritice a po konečné probírce je uložen v příslušné bedničce, označené inventárním číslem této t. zv. katastrální sbírky a jménem obce.

Je přirozené, že důsledným prováděním výše zmíněných zásad vznikly by nakonec nepřehledné, ohromné sběry všech typů, při čemž by nebyl zaručen základní efekt, aby sbírky sloužily ihned (i v době budování) a hlavně aby sloužily potřebám regionu v pořadí naléhavosti splňování těchto potřeb. Proto bylo nutné zavést určitou specialisaci do všech typů těchto sbírek, a to nejen z těchto důvodů, nýbrž i proto, že samozřejmě hranice přírodních celků se nekryjí v žádném případě s hranicemi správními (administrativními). Tady ovšem bude nutno v budoucnu přesně stanovit i specialisaci ostatních krajských muzeí, protože v tom případě budou administrativní hranice krajů vzájemně překračovány ve sběrných oblastech ve prospěch věci samé. Stanovení této specialisace v oboru velmi pestrého Českého masivu je v geologických vědách svízelné, zejména pro nadbytek jednotlivých typů dokladového materiálu. A tu je třeba, aby se obrazila právě hospodářská stránka při budování celé musejní sítě v Olomouckém kraji. O této otázce probíhala jednání již před lety a výsledkem bylo stanovení určité specialisace i u muzeí okresních, která se mají stát rovněž platnými pomocníky naší výstavby, byť i pouze podle daných možností, tedy pouze osvětově.

Vzhledem k tomu byla specialisace podle svrchu uvedených kriterií stanovena pro naše sbírky takto:

Oddělení mineralogické soustřeďuje především materiál z oblasti žulovského plutonu a jeho jihovýchodních apofys i s aureolou výskytů pegmatitů, jež často obsahují ve značném množství minerály vzácných prvků, a dále na rudy všech kovů, jež v naší oblasti přicházejí v úvahu.

Petrografické oddělení je speciálně zaměřeno rovněž na žulovský pluton a jeho apofysy, z typů sedimentárních hornin na horniny kulmské, které se účastní stavby kraje v největším plošném rozsahu a na glaciofluviální sedimenty, důležité dnes technicky. Vedle toho je věnována velká pozornost i výskytům vápenců v jednotlivých stupních metamorfosy. Celkem samostatný komplex činí sbírka dokladů z jednotlivých krasových oblastí v kraji.

Paleontologické oddělení se zaměřuje na faunistické asociace, zejména z oblasti devonu a kulmu, neboť oba tyto útvary představují v oblasti hospodářské aktuální zájmovou sféru (zejména s hlediskem užitkových surovin a rud), při čemž dosud není propracována stratigrafie jejich tak, aby se nevyskytly sporné otázky zásadního rázu.

Vlastní doklady sbírek geologických jsou početně zastoupeny nejméně a dokládají celkový stavební proces spíše regionálně (doklady silné horotvorné činnosti, doklady prudké eroze a pod).

Po stránce musejní techniky zvolili jsme již dříve osvědčené zásuvkové skříně s dvojnásobným druhem zásuvek (svrchní část skříně obsahuje 11 zásuvek o velikosti: š=60 cm, v=10 cm, d (hloubka)=56 cm, zatím co v dolní polovině skříně jsou zásuvky o 2 cm vyšší). Skříně je trojdílná, celkem je vysoká 220 cm a obsahuje tedy celkem 66 zásuvek. Standardní typ bedniček se zasouvacím víkem blíží se svými rozměry typu bedniček od dynamonu, které jsou při exkurzích zpravidla nejdostupnější a dále i při naplnění jsou poměrně snadno přenosné. Jsou z pevného dřeva, dobře v hranách spojeného, se zasouvacím víkem v drážkách na svrchní (největší) straně. Víko se uzavírá šroubem. Jejich rozměry: v=25 cm, š=30 cm a d=60 cm. Prozatím se tento rozměr plně osvědčil.

Po stránce estetické volíme zásadně pro depositáře barvu nábytku tmavou (tmavý ořech), zatím co v expozici se uplatní mnohem lépe barva přírodního dřeva. Podle časového plánu počítá se s hrubým dokončením všech prací na rozčlenění depositářů podle uvedeného způsobu do konce r. 1957, při čemž v r. 1956 budou od poloviny roku sloužit již sbírky mineralogické a paleontologické.

Vladimír Strnad

Jak vznikl obraz Příjezd W. A. Mozarta do Olomouce?

Obraz H. Reynolda, znázorňující černožlatou pérovou technikou na skle uvítání dvanáctiletého W. A. Mozarta, jeho sestry a otce hrabětem Podstatským r. 1767, publikoval dr. M. Remeš v ČVSMO¹⁾ s tím domněním, že autorem je asi krajinář H. Reinhold, zemřelý v Římě r. 1825. Zároveň nadhodil tehdy Remeš otázku, zda nejde o kopii současné rytiny. O kopii současné rytiny (1767) se však v žádném případě nejedná, jak tomu nasvědčuje na př. vzhled dómské věže, který se datuje od r. 1804. Podrobným rozбором olomoucké ikonografické produkce se mně podařilo zjistit, že tento obraz mohl vzniknout nejdříve v 50. letech 15. století. R. 1835 vytvořil kreslíř a rytec J. Hyrtl akvarelovou vedutu Olomouce²⁾ od Tabulového vrchu se známou křížovou cestou podél silnice, stafáží postav vojáků, pasáků krav a ovcí a s vlastním portrétem se psem v rohu. Tento pohled se pak stal podkladem pro několik dalších listů. V první řadě byl vydán Hyrtlem samým jako rytina ve Vídni r. 1843.³⁾ Poté ho litografoval se změněnou stafáží J. Trunz⁴⁾ u olomoucké firmy Skarnitzla a Domka a konečně nepochybně podle této litografie použil celého motivu v technicky nejméně zdařilém podání H. Reynolda ve zmíněné černožlaté kresbě na skle,⁵⁾ zobrazující Mozartův příjezd roku 1767. Dřívější selské vozy na okraji Trunzovy litografie jsou nahrazeny dostavníkem,

v rohu pak je přikomponována skupina mozartovských postav. Reynolds byl patrně velmi málo informován o dřívějším vzhledu města, jeho prospekt se nesnažil dobově upravit ani v tak význačném detailu, jako je dómská věž. Stejnou technikou nakreslil Reynolds také olomouckou Terezkou bránu.⁶⁾ Záhadnou zůstává osobnost autora obrazu. O Remešem nadhozeného H. Reinholda zde nejde, důkazem je nejen věkové zařazení (1790—1825), ale také kvalita práce. Zbývají dvě možnosti. Buď jde o nevýznamného malíře, kterého opomíjejí slovníky výtvarníků, nebo apokryfní užití jména skutečného Reinholda anonymním autorem.

¹⁾ ČVSMO 1931, s. 190—192. — ²⁾ Krajské vlastivědné museum Olomouc, 0—101. — ³⁾ Okresní a městský archiv Olomouc, 869/VIII, 69. — Universitní knihovna Brno, sign. 91416, č. 1143. — Moravské museum Brno, D 29. — ⁴⁾ Krajské vlastivědné museum Olomouc 0—143. — Okresní a městský archiv Olomouc, 336/VIII, 30. — ⁵⁾ Krajské vlastivědné museum Olomouc, 0—101. — ⁶⁾ L. c., V—413. V. Burian

Nová paleolitická stanice na Dražanské vysočině

Na východních a jihovýchodních svazích Dražanské vysočiny (okresy Vyškov a Prostějov), vyskytují se četné nálezy nástrojů pravěkého člověka — lovce mamutů — zhotovených ponejvíce z pazourku nebo z křemence. Na zvláště příhodných místech usídlil se pravěký lovec na delší dobu, takže nálezy kamenných artefaktů jsou tu hojnější, jsou to paleolitické stanice.

Nejnámější a nejrozsáhlejší z těchto četných stanic jsou Ondratice (na pozemcích mezi Želčí a Ondratice), dále Otaslavice a Golštýn u Určic. K. Absolon uvádí ve své práci „Otaslavice“ celkem 15 stanic z okolí Ondratice a Otaslavic, na mapce Jos. Skutila, připojené k jeho práci „Paleolitikum v Československu“ (z r. 1938), jest těchto stanic z Dražanska označeno celkem 29.

V posledních poválečných letech byla podepsaným zjištěna řada dalších těchto stanic, zejména na Kosíři a v jeho okolí. („Sídliště diluviálního lovce na Kosíři“, Ročenka prostějovského musea, 18, 1948, 99.)

Na východním svahu „Záhoří“ (t. j. části Dražanské vysočiny), jihozáp. obce Domamyslic (okr. Prostějov), zjistil podepsaný další paleolitickou stanici, ležící východně trati zv. „Na čechovsku“, v polích u lesa zvaného „Chrastina“. Nejbližší paleolitická stanice na mapce Skutilově jest čís. 28 — „Chlum“, necelé 2 km jižním směrem. Z této lokality bylo doposud získáno několik nástrojů a větší počet úštěpů z bílé patinovaného pazourku, výskyt úlomků z křemene jest tu velmi hojný. Nedaleko byla nalezena též část vavřínového listu, o němž referuje Jos. Skutil ve zvláštní práci.

Artefakty z této stanice jsou stejného typu jako nálezy z trati „Golštýn“ u obce Určic, okres Prostějov. Jako u všech stanic dražanského paleolitika jedná se i v tomto případě jen o povrchové nálezy z ornice. V blízkém okolí jsou odkryty dosti značné vrstvy spraše, ale beze stop po paleolitických nálezech a kulturních vrstvách.

Jan Janásek

První brambory na Mohelnicku

O drahotě, která je důsledkem neúrody v 80. letech 18. stol. je v moravičanských obecních registrech z r. 1771 podrobný záznam, kteří říká: „... A taky toho roku byla velká nouze mezi chudým lidem, poněvadž obilí na malou míru sypalo a proto velké draho bylo. Ryž byla za 3 rýnské a 27 kr., pšenice za 3 rýn. 48 kr., ječmen za 3 rýn. 39 kr., oves za 1 rýn. 12 kr., proso za 3 rýn. 30 kr., hrách za 3 rýn. 30 kr. U nás ale ještě byla k dostání sláma, ale místami za Holomouci byla za 7 rýn. kopa. To bylo za ouřadování toho času rychtáře Matouše Drlika, purkmistra staršího Matěje Jarolima a spolupřisedicích jejich. Na Nový rok 1772 bylo takové teplo, že lidé chodili bosi. Především bylo veliké draho: Pšenice stála 6 rýn. 30 kr., proso 5 rýn. 15 kr. Ryž jsme

dováželi z Uher, kdyby této nebylo bývalo, byli bychom snad museli hladem zahynouti . . ."

O velké zimě, která byla roku 1771 se dovídáme, že byla velmi krutá a dlouhá. Ještě 31. března byl tak silný mráz, že i ptactvo pomrzlo a sanice trvala přes velikonoční svátky, až do 16. dubna.

Drahota, která začala roku 1770 dala podnět k sázení zemáků, které nebyly dosud na Mohelnicku pěstovány. První brambory se sázely roku 1768 v Moravské Třebové. Na Bouzově je záznam, že se zemáky sázely v roce 1773. Téhož roku začaly se i pěstovat v Lošticích. Trvalo dosti dlouhou dobu, než se pěstování bramborů stalo zcela běžným.
František Hekele

Nová lokalita fluoritu v Jeseníkách

Dosud byl znám fluorit na moravské straně Jeseníků pouze z Kout nad. Des., kde jej objevil jako vzácnost J a r o š. Je zarostlý jako malá světle fialová krystal. zrná v prehnitu, vyplňujícím trhliny v erlanové hornině v lomu na Červeném vrchu při cestě na Vřesovou studánku. Druhý nález fluoritu registruje E. B u r k a r t ve svém topografickém seznamu moravských nerostů pod Brannou. Je doložen jedním dokladovým vzorkem, nyní asi ve sbírkách Moravského musea a popsán jako celistvý, zelenavě bílé barvy. Na vzorku však není podložní hornina a přesnější údaj lokality chybí (pravděpodobný nálezce F. L a n g e r tuto úzkostlivě tajil). Počátkem letošního roku učinil další nález fluoritu autor této zprávy, a to v lomu na Zbové č. 455, katastr Bohutín, okr. Šumperk.

Již roku 1949, kdy jsem zjistil v horní části tohoto lomu (dnes prozatím mimo provoz) zajímavé asociace nerostů zastoupené zejména kalcitem x, zoisitem x, heulanditem x, laumontitem x, desminem x a j., jsem našel drobná zrnka fialové barvy, která při určování svých vlastností prokázala, že jde o fluorit. Při letošní prohlídce lomu se mi podařilo nalézt tento nerost opět. Fluorit jsem získal v několika vzorcích ve spodní části lomu, ve které se toho času intenzivně pracuje a kde byly pokryty aplitové žíly, prostupující šedou chloritickou rulu. Je tu parageneticky vázán na trhlinové výplně v aplitu, tvořené hlavně kalcitem; do něhož zarůstá nebo vzácněji krystaluje do volného prostoru trhliny v asociaci shora uvedených nerostů. Vypreparováním vhodného materiálu bylo mi možno jej blíže popsat.

Fluorit se vyskytuje v podobě světle i tmavě fialových krystalických agregátů s hojnými parketovými ploškami krychlovými, vzácněji i v krystalcích dosahujících až 5 mm, jejichž omezení je dáno nejčastěji tvarem (100). Rohy krychlí jsou někdy také otupeny ploškami oktaedru (111). Na několika krystalcích bylo pozorováno zdvojitění podle (111), při čemž vynikají z plošek krychlových jen menší trojboké rohy prorůstajícího krystalu. Fluorit je průsvitný, slabě skelného lesku, má téměř bezbarvý vryp. Pod mikroskopem se jeví jako bezbarvá, průhledná zrníčka, dobře štěpná. Štěpné plochy svírají úhel 60° a 120° , jeví tedy štěpnost podle osmistěnu. Relief má negativní, i při otevřené cloně zřetelně propadající. Index lomu zkoumán pomocí Beckeho světelné linky v oleji ricinovém, $n < 1,48$. Mezi zkříženými nikoly jsou zrna dokonale isotropní. Zkouškami chemickými byl v nerostu dokázán fluor a to chem. reakcí pomocí leptacích účinků fluorovodíku na sklo, jakož i zbarvením fernambukového papírku slámově žlutě. Mikrokystaloskopie bylo dokázáno Ca a to v podobě charakteristických shluků jehliček sádrovce.

Popsaný nerost je zařazen ve sbírkách mineralogického oddělení KVM v Olomouci (inv. č. 2063).

Radomír Sládek

Z přírůstků ve studijních sbírkách

Oddělení olomoucké (V. Burian). Sběr materiálu byl soustředěn na doplnění olomoucké ikonografie. Z duplikátů sbírky rytin a fotografií okresního a městského archivu v Olomouci byly převzaty tyto kusy: mědirytina olomoucké radnice v 18. století z dílny Josefa Freudenta, pamětní list olomouckého biskupa Karla II. z Liechtensteina (1664–1695), rytý I. C. Sartoriem podle kresby I. G. Heinsche, čelkový pohled

na Olomouc od východu, rytina M. Engelbrechta podle B. F. Wernera (první list cyklu *Accurater Abriss und Vorstellung der merckwürdigsten Prospecte so wohl der berühmtest und prächtigsten Plätze als Kirchen und anderer publiquen Gebäude der berühmten Stadt Olmütz im Margrafthum Mähren*, vydaný v Augsburgu po r. 1724), olomoucké novoročenky, vesměs kamenorytiny z tiskárny Skarnitzla a Domka z let 1838 (pohled na dóm sv. Václava), 1840 (Dolní náměstí), 1841 (kněžský alumnát, býv. klášter dominikánů), 1842 (kostel sv. Mořice), interiér Městského divadla v Olomouci v pol. 19. století (kamenorytina A. Rohna), katafalk kardinála arcibiskupa Josefa Somerau-Beckha v kostele sv. Mořice r. 1853 (kamenorytina podle A. Dubinského, tištěná u A. Skarnitzla v Olomouci), R. J. Hudeczka *Geschichte des Stadtverord.-Kollegiums der königl. Hauptstadt Olmütz* z r. 1908 s tablem fotografií: *Das historische Olmütz in Wort und Bild*, Pichlerova fotografie Horního náměstí od hotelu Goliath a serie Wasservogelových snímků z r. 1888 (Horní náměstí od jihu, náměstí Františka Josefa, arcibiskupská residence, ulice Františka Josefa, Nádražní ulice a velmi zajímavý snímek Studijní knihovny, umístěné v prostore kostelní lodi býv. kláštera klarisek, nynějším výstavním sále Krajského vlastivědného musea, s nástrovní malbou, která byla po r. 1908 zalíčena a znovu odkryta v r. 1955). Ze Státního archivu v Olomouci byla získána rytina veduty Olomouce z 18. století (J. Eder, A. Sommer), rytina sousoší Nejsv. Trojice od Martina Faltuse (poč. 19. stol.), Sandmannova litografie kapitulního děkanství, tablo olomouckých pohledů (kamenorytina A. Rohna podle Domkovy kresby) a severovýchodní pohled na Olomouc z tabla A. V. Šembery z r. 1869 (xylografie R. Waldheima).

Vojenské oddělení (V. Burian). Přírůstky ve sbírkách: sádrový model Terežské brány, součást pomocné makety náměstí Velké říjnové revoluce při projektování sousoší Lenina a Stalina (R. Doležal, Olomouc), plán obležení Olomouce r. 1643 a 1644 z Merianovy Topografie (Státní archiv, Olomouc), vzpomínkový list na svěcení praporu C. k. privilegovaného ozbrojeného měšťanského sboru v Olomouci r. 1846, kamenorytina olomoucké firmy Skarnitzla a Domek (Okresní a městský archiv, Olomouc), olomoucký rodák C. Karoly, kadet 3. pluku, obhájce Caorle r. 1848, litografie B. Linassi a spol., Terst (Okresní a městský archiv, Olomouc).

Zemědělské oddělení (V. Burian). Sbírká oradel byla doplněna hákem s kolečkovým chodákem z Hrabenova, okr. Šumperk.

Sbírká map (V. Burian). Ze Státního archivu (Janovice) byla získána P. K. Plodka Církevní mapa arcibiskupství olomouckého z r. 1897.

PŘIPRAVUJEME

Po ukončení úspěšného cyklu vlastivědných přednášek pod názvem „Znáte Olomouc?“ prohlubujeme naši osvětovou činnost tím, že pořádáme pravidelné přednášky a besedy pod názvem „Musejní čtvrtky“. V měsíci březnu budou uspořádány 3 besedy, které se budou vztahovat k důležitým otázkám našeho současného života a budou navazovat přímo na naši výstavu „Deset let budování Olomouckého kraje“.

Dne 15. března hovoří Ing. R. Lepka z Výzkumného ústavu zelinářského v Olomouci na thema: „Budeme mít dostatek kvalitní zeleniny?“. Dne 22. března Ing. Jan Tolar, hlavní metalurg n. p. Sigma Lutín: „Nové hmoty a jejich využití v praxi“. Dne 29. března bude uspořádána beseda o územním plánu Olomouce: „Jak bude vypadat nová Olomouc?“. Hovoří na ní hlavní projektant Ing. M. Strnad, náměstek předsedy plánovací komise rady KNV s. Josef Došlík, předseda plánovací komise MěNV s. Ant. Hronek a další pracovníci národních výborů a projekčních složek.

Besedy se konají přímo na výstavě v budově musea, nám. Republiky č. 6 a budou doplňovány názornými exponáty a ukázkami.

Zprávy KVM Olomouc vycházejí měsíčně. Rediguje Josef R. Winkler s redakční radou. Tisknou Středomoravské tiskárny, n. p., závod 02 v Olomouci, Vodní 22.